

EREVNA

Årg. VIII

N:r 5

1951

Innehåll

Det nytestamentliga vittnesbördet.	
Av H. Odeberg.	65
Auktoritet, prövning, frihet.	
Av H. Odeberg, ref. R. Värmon.	75
Det universella i gudstjänsten.	
Av Hugo Odeberg.	78

Innehållsförteckningen i slutet av häftet och sidhänvisningar i texten enligt originaltexten.

Det nytestamentliga vittnesbördet.

Av H. Odeberg.

(Forts.)

Om man säger att kerygmat, budskapet, är principiellt obundet av tid och plats, så är inte detta en korrekt beskrivning. Beträffande apostlarna anges i Nya testamentet en bestämd relation mellan budskapet och gudstjänsten i synagogan. Apostlarnas verksamhet är bestämd av Jesu anvisning och exempel. Apostlarna hade fått kerygmat som ett uppdrag av Jesus. Kerygmat har sin början i Nya testamentet med Jesus själv och står då i samband med gudstjänsten: Luk. 4:21. Här är Jesu predikan anknuten till gudstjänsten och till gudstjänstens föreläsning ur Skriften. Det är inte fråga om någon tillfällig anknytning, utan det var regel för Jesus att delta i synagoggudstjänsten. Detta innebär att Jesus godkände synagogan som en gudomlig stiftelse, i enlighet med Guds plan med mänskligheten, i sin egenskap av att vara den »Jag är» som talar i Skriften. I och med att synagoggudstjänsten accepterades, så accepterades också allt det som ligger inneslutet i denna gudstjänst. Det är synagoggudstjänsten i och för sig som etablerar anknytning mellan gudstjänst och predikan. Denna anknytning har Jesus godkände såsom gudomlig. Jesu predikan i Luk. 4 är förlagd till det avsnitt av gudstjänsten dit den enligt synagogans ordning hör, nämligen föreläsningen ur Skriften.

Gudstjänsten på Jesu tid var också förlagd till templet. »Synagoga» kan beteckna tre saker: 1) gudstjänstlokalen, 2) den gudstjänstfirande församlingen, 3) gudstjänstordningen. I

många fall görs skillnad mellan tempel och synagoga. Man tänker sig närmast templet som platsen för offertjänsten. Men det finns en den allra närmaste förbindelse mellan templet och synagogan. När Jesus uppträdde i templet, var det inte till offertjänsten han anknöt, inte heller gick han fritt omkring och undervisade. Märk vad Jesus själv säger: Mitt hus skall vara ett bönehus. Han anknyter till templet som ett »bönehus» (οἶκος προσευχῆς, *bet tefilla*). Så benämns också synagogan. Templet är även synagoga, ty där är bönegudstjänst, där är en bedjande församling, och där fanns också särskilda områden som kallades »synagoga».

κήρυγμα och κηρύσσω motsvaras av den hebreiska stammen *qara*. Det är inte en fixerad förbindelse, men i de allra flesta fall är originalet till κηρύσσειν *qara*.

En κήρυξ, härold, förkunnare, hebreiska *qore* (senare *karoz*) betecknar en som uppläser, utropar ett konungligt budskap till någon. Här är det fråga om den gudomlige Konungen, och därför är kerygmat anknutet till gudstjänsten, till föreläsandet ur Skriften och till förkunnelsen. Kerygmat innebär ett kallande att komma samman och lyssna till det som »föreläses» (ἀναγιγνώσκειν) i den sammankallade församlingen, lyssna till det Guds ord, som där hörs från generation till generation.

I Apg. 15:21 har vi kerygmats formala sidor koncentrerade till en enda vers. Här är tanken på Mose såsom en förkunnare [κήρυξ]. Gud säger, den helige Ande säger, Mose säger, det är samma sak. Kerygmat är något förblivande från släkte till släkte, inympat i Israel såsom helig Skrift. Kerygmat är i den heliga Skrift, och Skriften framträder som kerygma varje gång det föreläses.

Kerygmats innehåll anges rent språkligt i Apg. 15:21 med ackusativobjektet αὐτόν, nämligen Mose. Att läsa Mose är lika med att läsa Guds ord. I 2 Kor. 4:5 framställs kerygmats

innehåll: Kristus Jesus Herren. I Matt. 24:14 har vi ett Jesus-ord som anger kerygmats innehåll. Märk där: det evangelium som Jesus förkunnar. Det kerygma som följer efter Jesu verksamhet är Jesu eget kerygma. Av detta kan man sluta sig till källan för evangelistens ord i Matt. 4:23 och 9:35. Den är Jesu eget ord. Samma gäller Joh. 1:1-18. Frågar man här efter källan, visar det sig att innehållet återfinns på andra ställen i evangeliet i form av Jesus-ord. Jesus själv identifierar sitt eget kerygma med det som skall förkunnas i fortsättningen.

I Luk. 4:16 ff. har vi ett Jesu Kristi kerygma i sammanhang med synagogans gudstjänst. Var börjar här Jesu kerygma? I den mån kerygmat är något som uttalas, hörs, börjar det med de orden: Herrens Ande är över mig (πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ). Vi kunde tänka oss att Jesu predikan börjar med vers 21. Men i och med denna vers tas dock hela skriftordet, hela den upplästa texten med. Detta skriftord blir inte ett kerygma först nu, genom att Jesus uttalar det. När Jesajas bok föreläses, så är det ett gudomligt kerygma som föreläses, ett budskap från Gud, utropat till dem som är församlade att höra vid den gudstjänst som Jesus förklarar för en gudomlig stiftelse.

Det står här »inför era öron» [i grundtexten. Folkbibelns översättning: »inför er som lyssnar»]. Det vi väntat hade ju varit »inför era ögon». I denna skriftläsning uppfylls för den hörande det som ständigt ljuder för åhörarnas öron, Rom. 10:16 f. »predikan» (ἄκοή) är alltså det som hörs. »Det hörda» (hebr. *šemu'a*, Jes. 53:1) har därför kommit att bli liktydigt med: »det som överlämnats», »traderats».

Jesu kerygma i Luk. 4 börjar med vers 18. I vers 21 möter en terminologi som helt anknyter till budskapets egen, såsom något som utropas för den som skall höra. Jfr Dav. ps. 145[4]: »Ett släkte prisar för ett annat dina verk.» Vad betyder här »gått i uppfyllelse» (är fullbordat)? Ordet »fullbordas» har undergått en märkvärdig glidning i vårt språk. Det används så, att en sak

först förutsägs och sedan inträffar den i verkligheten, »fullbordas», medan däremellan ingenting föreligger. Men här betyder »fullbordat, uppfyllt» (πεπλήρωται): detta har nu nått sin *fullhet*. Detta profetians ord är en verklighet, och det som i dag föreligger är fullheten av denna verklighet. Jfr Jesu ord på korset: »Det är fullbordat.» Här föreligger koncentrationen, fullheten av det verk som sträcker sig genom tidsåldrarna. Se vad Paulus säger i 1 Kor. 2:7, där han talar om den vishet som är fördold. Denna föreligger i verkligheten från tidsåldrarnas begynnelse, och kerygmat är meddelandet av denna gudomliga verklighet.

Det är oriktigt att säga: Jesus kom och förkunnade gudsriket, medan apostlarna hade en annan förkunnelse, evangeliet *om Kristus*. Enligt evangelierna är Jesu och apostlarnas kerygma nämligen identiska. För Paulus är det en orimlig tanke att han skulle förkunna ett annat budskap än Jesus själv. För honom var det självklart att om någon var apostel, så förkunnade han det budskap som Jesus överlämnat åt honom.

Det finns en direkt förbindelse mellan Kristi och apostlarnas kerygma. Detta framträder i synnerhet i de sammanhang där apostlarna förordnas att vara förkunnare. Se t.ex. Luk. 24:44: »Dessa mina ord: Allt måste uppfyllas som är skrivet om mig», d.v.s. allt som är skrivet skall föreligga i sin helhet. Detta är ett referat av Jesu kerygma. »Sedan öppnade han deras sinnen, så att de förstod skrifterna.» (Observera att här inte står »deras ögon».) Detta är en beskrivning av övergången från Jesu kerygma till apostlarnas.

Apostlarnas första kerygma efter Jesu bortgång anknyter till Luk. 24. I denna korta skildring av Jesu utseende av sina lärjungar till vittnen sägs uttryckligen att deras verksamhet såsom vittnen skulle börja i Jerusalem. Denna apostlarnas första predikan i Apg. 2 börjar med att profeten Joel anförs: det är detta som är sagt genom profeten Joel (τοῦτο ἐστὶν τὸ

ειρημένον διὰ τοῦ προφήτου Ἰωήλ). Petrus' kerygma i Apg. 2 har den likheten med Jesu kerygma i Luk. 4 att det utgår från Skriften och sedan talar Skriftens tungomål.

Man har ofta den bilden av apostlarna att de var olärda, t.ex. att de bara kunde ett språk. Men förhållandena torde på den tiden ha varit sådana i Palestina att gemene man åtminstone varit tvåspråkig. Grekiskan var så utbredd att den talades obehindrat av alla. Alla barn fick dessutom tidigt lära sig läsa, varvid den hebreiska bibeltexten var ABC-bok. Vidare lästes bönerna i synagogan på hebreiska. När Petrus nu predikar, antagligen på arameiska, utgår han från den hebreiska bibeltexten, och när han citerar texterna, är citaten på hebreiska. Till detta knyts en parafras på arameiska, men den hebreiska bibeltexten utgör en övervägande beståndsdel av predikan.

Enligt en utbredd uppfattning bör en predikant tala åhörarnas språk och syssla med deras moderna problem och tankeställningar. Här föreligger något helt annat. Aposteln talar här till judar, som genom livsföring och andaktsliv är intränade i det som här är fråga om. Men när aposteln står inför en utomjudisk församling, är det på samma sätt. När en församling grundas, fostras den att läsa Skriften och att göra sig förtrogen med Skriftens begreppsvärld.

När Jesus i Luk. 24 skall förklara det som skett, sin egen upplevelse, då börjar han med att säga: Vad ni är dumma, oförståndiga och trögsinnade att förstå *vad som är skrivet*. Hur förklarar nu Petrus detta nya, enastående och märkvärdiga som skett? Han talar inte om sin egen upplevelse, utan han anför profeten Joel och låter *Skriften* redogöra för de andliga upplevelserna. Anden identifieras med Ordet, Skriften talar själv om Anden, och Anden talar i Skriften.

När Petrus anför Joel 2, innebär det inte att det är det enda ställe som talar om detta som nu skett, utan Petrus anför det såsom texten för den innevarande pingsthögtiden. Detta ställe

tillsammans med Dav. ps. 113-118 hade också lästs vid påskhögtiden vid nattvardens instiftelse, då Jesus själv pekade han mot den dagen då det skulle läsas på nytt, då Faderns löfte uppfyllts. Skriften är inte en samling orakel med enstaka utsagor som slår in, utan den är Guds budskap, det är samma »Jag» som talar bakom varje ord av Jesus och apostlarna.

I Luk. 24 säger Jesus till lärjungarna: »Ni är själva vittnen om detta» (ὁμεις μάρτυρες τούτων). När Petrus håller sin predikan i Apg. 2, gör han det i sin egenskap av en »mártys» ett vittne. I begreppet »vittne» (μάρτυς) ligger inte bara »ögonvittne» utan något vida mer. I Luk. 24 sägs att han öppnade deras sinnen så att de förstod Skrifterna, och sedan: »Ni är själva vittnen *om detta*», τούτων. Apostlarna är inte bara vittnen till att Jesus lidit och uppstått, utan de är vittnen om att *det är skrivet*. När Johannes och Petrus säger: »Vi kan inte låta bli att tala om vad vi sett och hört», så är de ögonvittnen av en alldeles särskild art, nämligen sådana som sett Herrens härlighet, jfr Joh. 1:14. Även som ögonvittnen är de vittnen om Guds Ord. Det är här inte fråga om två funktioner bredvid varandra, så att de dels vittnar om vad de sett, dels om Skriften.

Genom att apostlarna i sin predikan hänvisar till Skriften, tar de inte människorna bort från nuet, utan just genom Skriften talar de till människorna i nuet, i deras »nu». Skriften och nuet är inte två olika saker. I Apg. 2:23 tilltalar Petrus människorna i deras nu, i deras egen bestämda situation. Vilken är denna människans aktuella situation? Den uppenbaras genom Skriften, och därigenom uppenbaras också dess universella innebörd, dess anknytning till mänsklighetens historia, vilken är kännetecknad av avfall från Gud. Allt som här sägs är infogat i detta universella sammanhang. Kristi lidande, död och uppståndelse är inte bara något som hör till ett litet avsnitt av historien. Genom ordet »det är skrivet» har det relation till

hela mänsklighetens historia från början till slut. När Petrus uppenbarar åhörarnas aktuella situation genom ordet »Ni har korsfäst Kristus», så är det därmed varje människas aktuella situation som uppenbaras. Den som korsfäst Kristus är var och en i den mänsklighet som från begynnelsen ställt sig i diaboliskt hat till Gud. För nytestamentlig uppfattning är det förångna, det närvarande och det kommande lika verkligt, genom Gud som har historien i sin hand. När den nu föreliggande situationen uppenbaras blir människan ställd inför Kristus. »Ni har korsfäst Kristus.» Då blir människan ställd i hela mänsklighetens sammanhang. I Nya testamentet ser man universellt både i tid och rum. Hela världen är med i korsfästandet av Kristus. Se vad Paulus säger i 1 Kor. 2:8: Denna tidsålders »mäktige» (ἄρχοντες) har korsfäst härlighetens Herre. Hela mänskligheten från syndafallet är med i Kristi korsfästelse. Detta har som korrelerat frälsningsverkets universalitet. När de som hörde Petrus' predikan, kommit till insikt om denna sin situation, då stack det dem i hjärtat, och de frågar: »Vad skall vi göra?»

Det urkristna kerygmat innebär ett tal just till de människor som tilltalas, och dessas situation uppenbaras genom att kerygmats innehåll är Kristus såsom korsfäst (1 Kor. 2:2). När mänsklighetens situation alltifrån syndafallet sålunda anknyts till Guds frälsningsrådslut, så föreligger en överbevisning, en dom: ἐλεγμόν, 2 Tim. 3:16. På domen följer straff. Människan befinner sig skyldig att ha korsfäst Kristus. Vad för straff vilar nu över människan i denna situation? Det yttersta straffet vilar redan över henne, nämligen döden. Straffet för att ha korsfäst Kristus skulle alltså innebära något mera än döden, något mera än den frånvaro av gudomligt liv till vilken människan dömt sig själv. I Apg. 2:24 skildras domen med orden: »Honom har ni korsfäst», medan straffet framställs så: »Honom har Gud uppväckt» (ὄν ὁ θεὸς ἀνέστησεν). I Kristi

korsdöd ligger det straffet att Gud var i Kristus, försonande världen med sig själv.

När människorna genom kerygmat fått ett styng i hjärtat, blivit upplysta och straffade med frälsning, då återstår det för dem att bli lärda av Gud, och kerygmat får till resultat det som framhålls i Apg. 2:42: De höll troget fast vid, var ivrigt med i, apostlarnas lära, (διδαχή).

Man skulle eventuellt kunna tro att den nytestamentliga predikan börjar först efter uppståndelsen, alltså i och med apostlarna och deras förkunnelse. Men här är något väsentligt att iaktta. Det är så med kerygmat som med evangeliet överhuvud, att där är en egendomlig betoning av det nya. Men detta nya har sin realitet, inte därigenom att det är något just nu i det förhanden varande ögonblicket tillkommet, utan genom sådant som var från begynnelsen. Det är preformerat: Jesus Kristus själv, såsom han historiskt framträder i Nya testamentet. Med honom kommer något alldeles nytt. Men därmed är inte sagt att i och med Jesu ankomst den föregående historien inte vore någonting. Den som här framträder är den från begynnelsen, som är Gud. Han säger inte: »Nu förbleknar allt vad förut sagts», utan: »Jag har kommit för att fullkomna = ge fullhet.» Jesus anknyter m.a.o. till den gudomliga uppenbarelse sådana den var given. Då det vid ett bestämt tillfälle sägs till lärjungarna att gå ut och predika så är detta anknutet till en Guds uppenbarelse (Luk. 24). De utsågs till vittnen, inte därigenom att en gammal uppenbarelse inte längre behövdes, utan genom att han öppnade deras sinnen till att förstå uppenbarelse.

Den första kristna predikan är en skriftpredikan. All förkunnelse vilar på gudomlig uppenbarelse, på Kristi uppdrag. All förkunnelse om Kristus är förkunnelse om honom, att »så är skrivet». Och så har det varit genom tiderna. Alla de stora förkunnarna har varit medvetna om detta.

Predikan är inte ny på det sättet att den inte skulle anknyta till något. Observera att det är en enhet mellan Kristi ord och ordet om Kristus. Det vore ett problem utanför Nya testamentet om man frågade: Vad är innehållet i predikan, är det Kristi ord eller ordet om Kristus? En sådan fråga är en omöjlig fråga. Det går inte att skilja mellan Kristi ord och apostlarnas. Här är »Kristi» både subjektiv och objektiv genitiv. Jesu kerygma är skildrat i Luk. 4: Nu är detta uppfyllt inför era *öron*. Kristi predikan är skriftpredikan, inneslutande texten. Man kan inte skilja ut dels textläsningen, dels Kristi kerygma i Luk. 4 som två storheter, utan allt bildar en enhet, ett Kristi kerygma. M.a.o. predikan började med skriftläsningen.

Men nu frågas det: Börjar då den nytestamentliga predikan här i Nasarets synagoga. Den som här talar åberopar sig på Fadern, som sänt honom och älskat honom före världens grundläggning. Han och Fadern är ett. Han är det gudomliga, levande Ordet. I detta ligger att det är ett vittnesbörd av Gud själv. Häri framträder helheten och fullheten. Det gudomliga ordet är riktat från Gud till människor, och en gång givet har det inte begränsad räckvidd utan en bestående sådan, varigenom tid knyts till tid. Jfr gudstjänsten: den universella innebörden med anknytning till mänsklighetens historia.

En predikan som helt utgår från uppenbarelsen, Skriften, denna predikan måste alltid tänkas förbli intill tidsåldrarnas slut. Nu heter det: människors problem och miljö skiftar från tid till tid. Det som skall sägas måste vara bestämt utifrån den tid, den miljö, de problem som just nu är förhanden. Tidsenlighet anses vara något självklart. Men en vid Skriften bunden predikan kunde alltså inte vara tidsenlig, *aktuell*. Låt oss ta fasta på ordet *aktuell*. Man ställer upp alternativet: antingen skriftpredikan eller predikan med aktualitet. Men hur är Nya testamentets ställning till ordet *aktuell*? Uteslutande just genom att vara skriftpredikan är predikan i högsta grad *aktuell*

och refererar till människans *verkliga* situation, som uppenbaras genom predikan. Se Petrus' pingstpredikan i Apg. 2, där människans aktuella situation uppenbaras. I ljuset härav framstår den s.k. tidsenligheten till sin rätta innebörd: att den endast innebär ett fantastiskt begränsat perspektiv. Kerygmat kommer med *den verkliga aktualiteten*. Här försätts människan i den verkliga situationen: att hon har del i den mänsklighet som gått bort från Gud, ja, till den grad att denna mänsklighet upphängt Guds Son på korset: »Denne, livets furste, spikade ni fast på korset genom laglösas händer och dödade». När de hörde detta högg det till i hjärtat på dem. Sedan fortsätts Ordet: Han är försoningen för våra synder och hela världens.

Auktoritet, prövning, frihet.

Av H. Odeberg, ref. R. Värmon.

Apg. 17:11.

Paulus och Silas har kommit till Berea. Och där tog man emot ordet med all villighet, »edéxanto ton logon metà pásas prothymías, kath' háméran anakrínontes» dagligen rannsokande »tas grafàs» skrifterna, »ej échoj távta hútås» för att se om det förhöll sig så.

Förkunnelsen kallas ho logos, ordet. Det är inte Paulus' och Silas' åskådning eller något sådant, utan vad dessa kommer med är kerygmat, ordet, med därtill hörande undervisning, baserad på Skriften. Nu gäller det att se detta i hela sammanhanget, hela djupet i detta. Här är det inte så, att några har Skriften som auktoritet och andra kommer och förkunnar en lära, och man så sätter sig ned för att se efter i Skriften, om det stämmer. Meningen är här den att det är fråga om prövningar av något efter den gudomliga uppenbarelsen, Guds ord, givet såsom gudomligt, givet genom människor och till människor. Och i denna gåva ligger också att ha Guds ord som en tillhörighet, att höra till det.

När Paulus och Silas här kommer, kunde det möjligen tänkas att de säger: Det som ni nu läser i Skriften är ofullständigt och har inte giltighet som förut. Inför detta yttrande, inför en sådan förkunnelse hade dessa för vilka Skriften var en auktoritet, varit oberoende, avvisande. Nej, här kommer nu Paulus och ansluter sig till Skriften, han inte bara förkunnar evangeliet om Kristus utan Kristi eget evangelium i vilket Kristus

bestämt identifierar sig med de heliga Skrifterna som uttryck för att Gud uppenbarar sig och för att historien, skapelsen, ligger innesluten i Gud. I detta fallet rannsakar de Skrifterna för att se om det förhåller sig så. Det är här en »frihet ur auktoritet». Detta är något som principiellt genomgår hela Nya Testamentet, att människan hänvisas till att pröva, att bilda sig, och därmed förutsätts en möjlighet till denna prövning, och det är också uppmaning till den.

Det gudomliga ordet uppträder med en absolut auktoritet. Där är inte något »kanske», där finns ingenting som hänvisar till att det kan sättas under debatt, utan det motsvarar verkligheten. Men Ordet är en auktoritet på helt annat sätt än vad människor betraktar som auktoritet. När den gudomliga uppenbarelsen framträder, hänvisar den till en av den själv oberoende auktoritet, d.v.s. på följande sätt. När vid en bestämd tidpunkt genom en profet eller en apostel det meddelas ett gudomligt ord, en gudomlig uppenbarelse (och ett sådant har, när det finns, självvidens), så hänvisar detta i den bestämda situationen uppenbarade ordet till uppenbarelsen i övrigt såsom en av detta ögonblickets ord oberoende auktoritet. Det förhåller sig inte så som när en despot har auktoritet över sitt folk i mänsklig mening. Man prövar inte en sådan despots befallningar, det går inte an att tänka något annat i den saken. På det sättet framträder inte den gudomliga uppenbarelsen. Så innebär inte heller denna märkvärdiga gåva som består i Skriftens auktoritet, någon kadaverdisciplin. Utan i meddelandet av den gudomliga auktoriteten skänks åt människan gåvan och plikten att pröva. Därmed är inte sagt att människan skall sätta sig till domare över Skriften. Detta att pröva befinner sig på ett helt annat plan än det att människan sätter sin egen »klohet» över Skriften. Men den som tar emot den gudomliga uppenbarelsen, får den gudomliga uppenbarelsen som en ständig uppmaning att pröva den. Därmed sammanhänger att Skrif-

ten studeras och får vara ständig följeslagare. »Ditt ord är mina fötters lykta och ett ljus på min stig» [Psalt. 119:105]. Det är alltså givet som en gåva och en plikt att på detta sätt pröva. Det sammanhänger med att den gudomliga uppenbarelsen inte är given genom mekaniska medel utan genom människor, vilkas person är engagerad. Man kan inte skilja på en gudomlig och en mänsklig sida i Skriften. Det Paulus skrivit t.ex. är mänskligt alltsammans, rytm, känsla för klang, ordens valör, de minsta småordens betydelse. Det är Paulus som är med i alltsammans. Men på samma sätt går den gudomliga inspirationen genom alltsammans.

I den närvarande tiden är detta av den största betydelse. Det finns en tendens till mänsklig auktoritetstro, som är av diabolisk art, som tjänar det diaboliska. Det finns i fråga om de andliga tingen ett motsvarande begär efter att skapa en auktoritet av diabolisk art, en auktoritet som i grunden tenderar till den rent världslige despotens auktoritet. Vad som gömmer sig bakom denna tendens uppenbarar sig bakom en sådan strävan efter auktoritet, där man hatar all prövning sådan som denna i Apg. 17:11 skildrade. Det diaboliska är något som är emot Kristus — inte vid sidan om, bara en förvanskning, utan det är något som utmynnar i raka motsatsen. Denna auktoritet möts av en motsvarande benägenhet att acceptera — att kasta bort sin egen prövningsrätt och att fråga vad som är acceptabelt: Vad vill de ledande, vad skall man tänka. Ledaren eller de ledande behöver inte framträda så tydligt. Till denna ledning lyssnar människor som är beredda att följa, inte som i Berea där man rannsakade. Utan de lyssnar efter hur »ledningen» vill ha det, vad den anser riktigt att tro. Från att ha varit människor med något liv, med mening, blir man så ett viljelöst flarn. Förvändheten som Nya Testamentet talar om är märklig. Man gör detta för att bli någonting, för att få en position. Man kan märka att, sedan den som så inriktat sig också fått en

position, han själv är borta. Han har fått en position, och sedan är det slut med honom själv. Den som vill vinna sig själv mister sig, och den som mister sig själv vinner sig. Märk hur hängivenheten för Skriften inte åstadkommer slaviskt beroende under en despotisk auktoritet utan ger rik självständighet. Hängivenheten under den gudomliga auktoriteten befriar från den despotiska auktoriteten.

Det finns ett ord ur Johannesevangeliet med outgrundligt djup: »Sanningen skall göra er fria» (Joh. 8:32). Bundenheten vid sanningens auktoritet är diametralt motsatt den vid den despotiska auktoriteten. Sanningen är befriande. Korrelatet härtill är: Har man inte friheten, så har man inte heller sanningen. Den sanning som inte prövas, blir inte personlig egendom, medvetandets egendom, medvetande här taget i omfattande mening, såväl dagmedvetande som undermedvetande och det djupaste innersta medvetandet.

Det universella i gudstjänsten.

Av Hugo Odeberg.

Det finns två universella aspekter i den urkristna gudstjänsten: den horisontala och den vertikala aspekten. Den horisontala representeras av tidsförloppet från början till slutet, från skapelsen till tidernas »ände». Denna horisontala linje förnimms bl.a. i orden: »Prisad vare du Herre, vår Gud, hela världens konung, som danar ljuset och skapar mörkret, som frid giver och skapar det onda, Herren, som gör allt» (Jes. 45:7). Den vertikala aspekten kommer till synes å en sidan i orden om djupen där människan befinner sig (Ps. 130), å andra sidan i omnämmandet av den himmelska gudstjänsten i och med det trefaldiga Helig. Så sägs ju i Ps. 130: »Ur *djupen* ropar jag till dig, Herre.» Där ställs orden »ur djupen» och »till dig, Herre» som ändpunkterna på denna vertikala linje. I det horisontala momentet ligger nu även frälsningen innesluten. — Detta kan tillämpas inte bara på gudstjänster utan även på Skriften. Vi återfinner där överallt den universella bakgrunden. I varje uttalande i Nya testamentet har man skapelsen som bakgrund. Från skapelsen sträcker sig linjen till tidsålderns slut, frälsningens fulländning. Likaså har vi linjen dragen från människans djupläge, bortkommenheten från Gud till höjdläget, Guds

kärlek. Den som talar i Skriften har ett vitt perspektiv. Varje situation som skildras står i förbindelse med ett stort sammanhang. Det är emellertid nu att märka att detta inte står i motsats till det vi kallar småsakerna. Även de får komma till sin rätt. Man skulle annars kunna tänka att den som har sina tankar på det som är stort inte skulle intressera sig för efemära förhållanden. Skriften rör sig verkligen samtidigt i det lilla och har intresse för de s.k. tillfälligheterna. Frälsaren själv, han som var med från begynnelsen, presenteras ju som en obetydlig jude i Palestina. De omständigheter under vilka han levde, människorna omkring honom, var helt obetydliga. Dessa små ting får nu en sådan vikt genom att vara knutna till det stora sammanhanget. Vi ser hur obetydlig den omgivning var som Jesus levde i, och dock har varje steg han tog, varje detalj, fått världshistorisk betydelse. Likaså märker vi i Paulus' brev många enkla s.k. tillfälligheter och ändå knyter Paulus hela frälsningen vid sådana små ting.

Det är att märka hur främmande och svåråtkomligt mycket, ja, allt i Nya testamentet är för nutida tänkande. De centrala sanningarna i Nya testamentet vänder upp och ned på det nu vanliga tänkandet. Det är riktigt att Nya testamentets innehåll är ofattbart på ett sätt. Dock är det inte utan vidare ofattbart för förståndet, det kan i stället sägas vara otillgängligt för förståndet sådant detta fungerar i det nutida tänkandet. Därför bör man kanske undvika ordet paradox, det är här inte motsägelser i vanlig mening. Det bara ter sig paradoxalt för nutidsmänniskan. Så är det svårt att komma åt att man i Nya testamentet rör sig med det mest sublimes mitt i det mest efemära. Så är skapelsen och slutet, djupet och himlen med på varje punkt, allt vad som sägs t.ex. hos Paulus har detta till bakgrund. Bibeln i sin helhet börjar med skapelsen, så börjar också ett evangelium med skapelsen: »I begynnelsen var Ordet, och Ordet var hos Gud.» När Paulus talar om Kristus såsom »den förstfödde från de döda», talar han samtidigt om honom som »förstfödd före allt skapat», den genom vilken allt blivit till (Kol. 1:14 ff). — När man å andra sidan ser vad detta är anknutet till, så är det små detaljer, små historiska händelser. Det naturliga vore att tänka att den som har förmåga att alltid leva »under evighetens aspekt» (sub species æternitatis), han har inte intresse för de små vardagliga tingen, den som med sin tanke sysslar med universum och solsystemen, han kan inte fästa uppmärksamheten vid bokstaven »j» i en liten bok. Det vida perspektivet måste fördunkla det närliggande. Så är det emellertid inte hos de bibliska författarna. Det närliggande får än skarpare konturer. Ett betydelsefullt minnesord är 2 Tim. 4:13 där Timoteus ombeds att ta med sig Paulus' mantel och böcker. Detta skriver nu Paulus samtidigt som han vet att hans ord är helig skrift. Det är felaktigt att mena

att sådana s.k. trivialiteter olyckligtvis råkat komma med bara. Här är det verkligen så att Han genom vilken allt i världen kommit till, Han har också intresse för Paulus' mantel och böcker. Så har man menat att den som behandlar detaljerna i Skriften, han förlorar det hela för enskildheterna. Det är inte meningen att det skulle vara så. De två hör samman. — Samtidigt får man inte tro att detaljerna är så viktiga, av så världshistorisk betydelse, att man inte vågar röra sig i tillvaron. Förvisso är allt skapat av Gud och inneslutet i honom. I den moderna naturvetenskapen upptäcker man alltmer hur allt är uppbyggt genom Guds matematiska tänkande. »I honom är det vi lever, rör oss och är till» (Apg. 17:28). Men det är dock inte så att förhållandet till dessa ting binder människorna, i stället blir de friare. Skapelsen är i sig glädje, en gudomlig lek. De första människorna var som glada barn. Sådan skulle människan fortfarande vara — fri och glad och lekande liksom Visheten en gång inför sin Skapare (Ordspr. 8:30, 31). Allvaret har sedan kommit in i världen, men Gud har inte givit upphov till det. Detta är djävulens och dödens verk. Därav kommer mänsklighetens nuvarande tillstånd. Så är också gudstjänsten till för att skänka *glädje* och *frid*. När vi gör gudstjänsten till ett högtidligt allvar, är det därför att vi inte helt förmår vara med i den himmelska gudstjänstens sfär. I gudstjänsten firar vi inte syndafallet utan förlösningen.

Innehåll: *H. Odeberg*, Det nytestamentliga vittnesbördet. (Forts.), sid. 65. *H. Odeberg*, Auktoritet, prövning, frihet, sid. 75. *H. Odeberg*, Det universella i gudstjänsten, sid. 78.

EREVNA. Utgivare: Prof. H. Odeberg, Box 91, *Lund*. Ekonom: Edilen Teol. Kand. Viktor Rydqvist, Akad. Fören., *Lund*. Distribution: Teol. Kand. Helmer Hansson. Red. o. exp.: S:t Mångsgatan 6 a, *Lund*. Årsmedlemsavgift inclusive pren.avg. 5:- kr. Stödjande bidrag *ad lib*. Postgirokonto nr 27 11 04 *Erevna*, *Lund*.

Lund 1951. Carl Bloms Boktryckeri A.-B.

Med detta nummer följer som bilaga: ett inbetalningskort.

Språkligt bearbetad 2002.